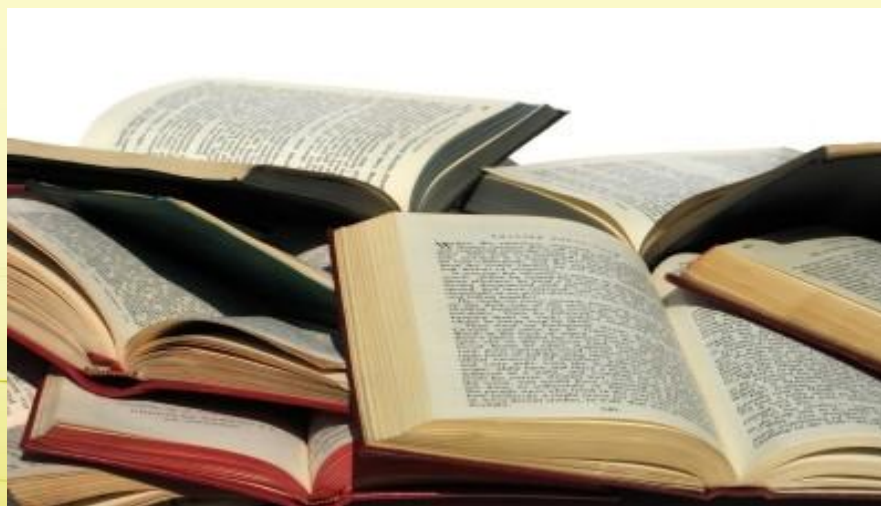

Орфоепія в українській мові

- * **Керівник проекту:** Сорокіна Анастасія
- * **Навчальний предмет:** українська мова
- * **Склад проектної групи:** Сорокіна Настя, Лук'яненко Настя, Терещенко Андрій, Рачинська Вика, Чернега Дмитро, Доценко Владислава.
- * **Мета проекту:** "Обґрунтувати особливості формування орфоепічних навичок на уроках української мови.»
- * **Задача проекту:** "Вивчити загальні закономірності творення звуків, їх класифікацію, схарактеризувати звукові зміни, визначити інші фонетичні одиниці - склад і наголос.»

План

1. Орфоепія як розділ мовознавства.
2. Основні правила української орфоепії.
3. Український діалект.
4. Історія формування української орфоепії.
5. Висновок

Орфоепія

*Орфоепія — це розділ мовознавства, який вивчає правила літературної вимови. Основним поняттям орфоепії є орфоепічна норма. Вона охоплює насамперед вимову звуків у різних позиціях наголошування слів та інтонацію. **Порушення нормативної вимови спричиняють:***

- *діалектне оточення;*
- *змішування норм близькоспоріднених мов (найчастіше української з російською та польською);*
- *іноді письмо: слова вимовляють так, як вони написані, без урахування розбіжності між вимовою й написанням.*

Кодексом орфоепічних норм служить «Орфоепічний словник». Дотримання мовцями правил літературної вимови — це показник загальної культури людини й суспільства в цілому.

СЛОВНИКИ УКРАЇНИ

ДЛЯ ШКОЛЯРІВ ТА СТУДЕНТІВ

ОРФОЕПІЧНИЙ СЛОВНИК

УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ

petrouka.ua

Орфоепічний словник української мови

Основні правила української орфоепії

Голосні

Звуки	Вимова	Приклади
Усі наголошені, а також [a], [i], [y] завжди в усіх позиціях	Чітко й виразно (не скорочуються, не переходять в інші звуки)	Вечір [веч'ір] Молотити [молотіти] Мороз [мороз]
[o] ненаголошений перед складом з наголошеним [y], [i]	Нечітко, з наближенням до [y]: [oʏ]	Голубка [гоʏлубка] Кожух [коʏжух] Тобі [тоʏбі]
ненаголошений [e] ненаголошений [и]	Нечітко, з наближенням до [и] - [e ^и] з наближенням до [e] - [и ^е]	Перон [пе ^и рон] Листок [ли ^е сток] Весна [ве ^и сна]

Приголосні

Звуки	Вимова	Приклади
Приголосні перед голосними і в кінці слова	Вимовляються чітко	Дуб [дуб]
[ж], [ч], [ш], [дж], [б], [п], [в], [м], [ф], [г], [к], [х], [г]	завжди твердо , напівпом'якшено тільки перед і	Степ [степ] Довідка [дов'ідка]
Дзвінки перед глухими	вимовляються дзвінко ; оглушується тільки [г] та префікс з-	Рибка [рібка] Вогко [во́чко] Зсунув [с:у́нув]
Глухі перед дзвінками	Вимовляються як парні їм дзвінкі	Боротьба [бород'ба́]
[дж] та [дз]	неподільні, злиті звуки (африкати)	Джем [дж'ем] Дзвінок [дз'віно́к]
[д], [т], [з], [с], [дз] [ц], [л], [н]	Перед м'якими вимовляються м'яко	Пісня [п'іс'н'а]

ЗВУКОСПОЛУЧЕННЯ

ЗВУКОСПОЛУЧЕННЯ	вимова	приклади
- <i>ться</i> , - <i>шся</i> в дієсловах	вимовляються як [ц':а], [с':а]	сміється - [смійéц':а] дивуєшся - [диву́йес':а]
- <i>жся</i> , - <i>чся</i> в дієсловах наказового способу	вимовляються як [з'с'а], [ц'с'а]	обмажся - [обма́з'с'а]
префікси <i>роз-</i> , <i>без-</i>	дзвінко при повільному темпі; глухо в швидкому темпі	Безсилий [бе ^н зсілий], [бе ^н с:ійий]

УВАГА! *Порушення орфоепічних норм мови завжди негативно впливає на сприймання змісту мовлення, зосереджує увагу співрозмовника або слухача не на змісті, не на тому, про що йдеться в мовленні, а на його звуковому оформленні; часто недодержання орфоепічних норм може спричинити спотворення висловлюваної думки; воно завжди викликає небажані, неприємні емоції у співрозмовників та слухачів.*

На жаль, порушення орфоепічних норм у практиці українського усного літературного мовлення трапляється ще досить часто. Інколи помилка зумовлюється пропуском одного із звуків, наприклад:

Правильно

- ❖ Плутати
- ❖ Плутаю
- ❖ Плутають

Неправильно

- ❖ Путати
- ❖ Путаю
- ❖ Путають

Дуже часто у мовленні замість [ф] вживають [хв], а замість [хв] -[ф]

Правильно

- ❖ факт
- ❖ фарба
- ❖ фахівець
- ❖ Феномен
- ❖ форматний
- ❖ функціонувати
- ❖ хвала
- ❖ хвороба

Неправильно

- ❖ хвакт
- ❖ хварба
- ❖ хвахівець
- ❖ хвеномен
- ❖ хворматний
- ❖ хвункціонувати
- ❖ фала
- ❖ фороба

Український діалект

Діалéкт— різновид мови, що вживається як засіб порозуміння особами, пов'язаними між собою територією, фаховою або соціальною спільністю. Відтак, розрізняють територіальний і соціальний різновиди діалектів. Найчастіше поняття діалект уживають у значенні територіального діалекту.

Північне наріччя побутує на терені Чернігівської, Житомирської, Рівненської, Волинської, північних частин Київської та Сумської областей.

Південно-західне наріччя поширене на території Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької, Хмельницької, Вінницької, Тернопільської, північно-західних частин Кіровоградської та Одеської областей, південно-західної частини Київської області, південної частини Житомирської області, західної частини Черкаської та північної частини

Південно-східне наріччя охоплює Полтавську, Харківську, Луганську, Донецьку, Запорізьку, Дніпропетровську, Херсонську області, Крим, південно-східні частини Київської, Сумської, Кіровоградської, Одеської, східну частину Черкаської та південну частину Миколаївської областей. До цього наріччя належать говори Середньої Наддніпрянщини, що є основою літературної мови.

Карта діалектів України

Словник діалектів

Північне наріччя	Південно-східне	Південно-західне
глива (груша)	жалива (кропива)	крумплі (картопля)
гладишка (гличик)	курай(перекотиполе)	ярець (ячмінь)
коросліп (пролісок)	скот (худоба)	вивірка (білка)
ляскавиця (грім)	бовдур (димар)	когут (півень)
мигунка (блискавка)	вагани (ночви)	льоха (свиня)
товар (худоба)	кип'яч (окріп)	тайстра (торба),
хупавий (гарний)	киря (сокира)	нанашко (хрещений батько)
конопляник (горобець)	випасатися(тинятися)	банітувати (лаяти)
клювок (дятел)	зобува (взуття)	пантрувати (стежити)
копаниця (лопата)	кабиця (літня піч)	маржина (худоба)
живець (джерело)	хвища (сильний дощ)	витуманити (видурити)
веселуха (райдуга)	желіпати (кричати)	окмітовувати (помічати)

Історія формування української орфоєпії.

Більшість норм української орфоєпії склалася ще в ХІХ — на початку ХХ століття в процесі формування сучасної української літературної мови. Проте несприятливі умови, в яких перебувала українська мова за часів царизму, роз'єднання українського населення аж до 40-х років ХХ століття державними кордонами, гальмували цей процес, а разом з ним гальмували й становлення та стабілізацію єдиних орфоєпічних норм. Умови для остаточного усталення орфоєпічних норм української мови створилися лише за радянського часу, а їх поширення на всю українську територію стало можливим тільки після воз'єднання всього українського народу в єдиній українській радянській державі.

Висновок

● Висновок

Українська орфоепія характеризується відносною простотою, що полегшує її засвоєння, полегшує обов'язкове додержання її норм. Простота правил літературної вимови зумовлюється, з одного боку, тим, що в українській орфографії переважає фонетичний принцип передавання звуків на письмі, а це зменшує розбіжність між вимовою і її писемним оформленням. З іншого боку, українській орфоепії не властива надлишкова варіантність вимовних норм, що не несуть будь-якого фонологічного навантаження.

Її функціональна досконалість забезпечується загальнонародним, наддіалектним характером, відповідністю вимовних норм закономірностям фонетичної системи літературної мови та їх стабільністю.

Орфоепія — один з найважливіших компонентів багатогранного комплексу різноманітних засобів мовного спілкування. Цим визначається її місце і вага в усному літературному мовленні.